

2/2020

2/2020

2020 2
2020 2

DÜNYA ƏDƏBİYYATI

2 (17) 2020

Azərbaycan Yaziçilər Birliyi
Bədii Tərcümə və Ədəbi Əlaqələr Mərkəzinin nəşri

Baş redaktor:

Seyfəddin Hüseynli

İctimai redaksiya şurası:

Beynəlxalq şura:

Ədəbi işçilər:

Dürdanə İbrahimova
Nəcibə Bağırzadə

Korrektor:

Gülzar Vaqifqızı

Dizayner:

Emil Camalov

Çingiz Abdullayev (*sədr*)
İsa Həbibbəyli
Vilayət Quliyev
Çingiz Əlioğlu
Vüqar Qaradağlı
Vilayət Hacıyev
Səməd Seyidov
Məsiyə Məhəmmədi
Cavanşir Yusifli
Məqsəd Nur
Rafiq Həşimov
Hamlet İsaxanlı
Telman Vəlixanlı
Günel Anarqızı
Kamran Nəzirli
Azad Yaşar
Nadir Qocabəyli
Svetlana Turan

Kamal Abdulla (*sədr*)

Orxan Pamuk (*Türkiyə*)
Rza Bərahəni (*Kanada*)
Dmitro Stus (*Ukrayna*)
Tahirə Cəfərova (*Finlandiya*)
Mixail Sinelnikov (*Rusiya*)
Yan Miodek (*Polşa*)
Kiyan Xiyav (*İran*)
Mirpolad Mirzə (*Özbəkistan*)

Üz qabığında britaniyalı rəssam **Conatan Uolstenholmun**
"Canlanmış kitablar" silsiləsindən olan rəsmidən istifadə edilib.

"Dünya ədəbiyyatı" dörgisi 2004-cü ildən nəşr olunur

Dərginin qurucusu: **Səlim Babullaoğlu**

Dərc olunmuş mətnlərdən istifadə üçün yazılı razılıq vacibdir

Bütün hüquqlar müvafiq qanunvericiliklə qorunur

Redaksiyaya təqdim edilən materiallar geri qaytarılmır və onlara rəy verilmir

Ünvan: AZ 1000, Bakı şəhəri, Xaqani küç. 53

Əlaqə telefonları: (+99412) 493 16 24; (+99450) 326 07 08

e-mail: seyfeddin525@mail.ru

"İtaliyada çox insan şeir yazar, ancaq şeir oxuyan azdır..."

38

2 (17) 2020

SƏLİM BABULLAOĞLUNUN İTALİYALI ŞAIR LAURA QARAVAQLIA İLƏ SÖHBƏTİ

Tərcüməçi: Cavanşir Yusifli

Laura Qaravaqlı 1956-ci ildə Milanda anadan olub, Comoda yaşayır. Şair, jurnalist, Komo Poeziya Evinin qurucusu və rəhbəri, "Şeirsəl Avropa" / "Europa in Versi" Beynəlxalq Poeziya Festivalının direktorudur. Uzun müddət "Il Giornale", "Il Corriere di Como", "L'Ordine" qəzetlərinin mədəniyyət əlavələri və şöbələri ilə əməkdaşlıq edib. "Həyat fragmentləri", "Kəpənəklər və daşlar", "Qoz ləpəsinin simmetriyası", "Yuxarı axınlar", "Əşyaların diriliyi", "Saylar və ulduzlar" adlı şeir kitablarının müəllifidir. Türk, yapon, rumın, alban, serb, macar, Ukrayna və b. dillərdə kitabları nəşr edilib. Bütövlükdə əsərləri onlarla dilə çevrilib, nüfuzlu jurnal və ədəbiyyat saytlarında yer alıb. Mario Luzi, Antonio Fogazzaro ədəbi ödüllərinə, habelə 2017-ci ildə üzvü olduğu Avropa Elm, Sənət və Ədəbiyyat Akademiyasının mükafatına layiq görüлüb. İtaliya və İtaliya-İsveçrə PEN təşkilatlarının, Dünya Şeir Hərəkatının üzvüdür. Nurəngiz Gün Beynəlxalq Ədəbiyyat Ödülünə layiq görüлüb (2020). Laura Qaravaqlıyanın milliyətindən asılı olmayaraq bütün insanlığa, onun problemlərinə qarşı həssas olan poeziyası, eyni zamanda vərdiş etdiyimiz gündəlik hadisələrə elmi yanaşma ilə fərqlidir, orijinaldır.

- 187 "Hələ də şairliyin mahiyyətini anlamırıam"
Con Eşberi ilə söhbət
Tərcümə: E.Salmanqızı
- 191 "Məndəki nikbinlik ölümündən qurtulmuş adamın optimizmidir"
Henrix Böll ilə söhbət
Tərcümə: E.Salmanqızı
- 198 "Yazmaq mənə maraqlı gələn yeganə fəaliyyət növüdür"
Amerikalı yaziçi Qore Vidal ilə söhbət
Tərcümə: E.Salmanqızı
- 202 "Tarixi hadisələr möhtəşəm ədəbiyyatın yaranmasına səbəb olur"
Amin Maaluf ilə söhbət
Tərcümə: E.Salmanqızı
- 206 "İndi normaların mövcud olmadığı dövrdür"
Ukraynalı ədəbiyyatçı Olena Matušek ilə söhbət
Söhbətləşdi: X.Aydın
- 210 "Yeni ədəbi proseslər klassikanın mərtəbəsini dəyişmir"
Ukraynalı ədəbiyyatşünas Natalya Yevstafyeva ilə söhbət
Söhbətləşdi: X.Aydın
- 217 *Bioqrafiyalar*

- 89 "Orijinalliq heç kimə oxşamamaq deyil..."
Xuan Qabriel Vaskes ilə Xavier Serkasın söhbəti
Tərcümə: Q.Rüstəmov
- 100 "Dünyada qüsursuz nə varsa, şeirdir"
Türkiyəli şair Tuğrul Tanyol ilə söhbət
Söhbətləşdi: F.Hüseyn
- 110 "Şeirin iki yurdu var: biri evdir, digəri küçə"
Türkiyəli şair Heydər Ergülən ilə söhbət
Söhbətləşdi: F.Hüseyn
- 118 "Şeir, eşq və din eyni mənbədən qidalanır"
Türkiyəli şair Adnan Özər ilə söhbət
Söhbətləşdi: F.Hüseyn
- 123 "Vəzifə tutmaq insanı yaradıcılıqdan uzaq salır"
Tatarıstanlı yazıçı Danil Salihov ilə söhbət
Söhbətləşdi: F.Hüseyn
- 128 "Şairlərin şöhrəti ölümündən sonra başlanır"
Türkiyəli şair Cenk Gündoğdu ilə söhbət
Söhbətləşdi: F.Hüseyn
- 133 "Hekayəni portağal kimi kəsin..."
Trumen Kapote ilə söhbət
Tərcümə: İ.Əkbər
- 144 "Tanrının mərhəməti hüdudsuzdur"
Qrem Qrin ilə söhbət
Tərcümə: İ.Əkbər
- 151 "Təmiz uşaqlar böyütmək çox vacibdir"
İngiltərəli yazıçı Rebekka Vest ilə söhbət
Tərcümə: İ.Əkbər
- 168 "Hər bir əsəri yazmağa dərin pessimizmlə başlayıram"
Xuan Qabriel Vaskes ilə Lyosanın söhbəti
Tərcümə: G.Məmmədova
- 179 "Ədəbiyyat dünya əhalisinin sayını artırır"
Donjelina Barrosonun Jozé Saramago ilə söhbəti
Tərcümə: N.Bəşirzadə
- 183 "Ədəbiyyat əvvəldən axıracan axtarışdır"
2020-ci ilin ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatçısı Luiza Qlüük ilə söhbət
Tərcümə: E.Salmanqızı

- Əziz Laura, necə oldu şeir yazmağa başladınız?

- Mən uşaq olanda nənəm seçmə italyan şairlərinin şeirlərini oxuyurdu, məsələn, Ugo Foscolo, Giasomo Leopardi, Giosue Carducci, Giovanni Pascoli, Giuseppe Ungarettinin şeirlərini... Onların misralarının səsi həmişə hafızəmdə həkk olunur və mən özümü xoşbəxt hiss edirdim. Məktəbə gedəndə, yazmağı öyrənəndə yadda saxladığım misraları vərəqlərə köçürürdüm və bu mənim üçün çox təbii idi, çünkü onların qafiyə və ritmləri belə beynimdəydi. Nəhayət, yeddi yaşimdə sadə şeirlər yazmağa başladım.

- Şeir sizə görə ilk başlanğıcda nə idi? İndi nədir? Aradakı məsafədə dəyişiklik çoxdurmu?

- Gənc çağlarimdə poeziya mənim üçün qəlbimin içindəkilər və hissiyyatımı ifadə etməyin ən yaxşı yolu yolu, belə ki, bu yolla gedib kimliyimi anlamaq üçün içimin dərinliklərinə enə bilirdim, belədə başqa insanları da anlamaq asan olur. Utancaq, özünə az güvənən bir qız idim. Şeir yazanda özümü təhlükəsizlikdə hiss edirdim. Poeziya "qəlb müalicəsinin" bir növüydü. İllər ötdükcə mənim poeziya anlayışım da dəyişdi, çünkü mən də hamı kimi dəyişdim. Bilirəm ki, poeziya həyatımızdakı hər şey – hissiyatımız, siyaset, ekologiya və iqtisadiyyatdakı istənilən nəsnədən danişa bilər. Hazırda poeziya mənim nəzərimdə biliyin bir formasıdır və belə olduğu üçün də təfəkkürdən ayrı deyildir.

Həssaslığı sayəsində şairin mayasında "böyüdücü şüsha" xassəsi var və bu isə ona şeylərin dərinliyini görməyə, nəsnələrin mahiyyətini açmağa imkan verir.

- Kitabdan kitaba poetik platformanız necə evolyusiya etdi?

- Şeirlərimi yalnız əlli üç yaşdan sonra çap etməyə başladım. Əvvəllər özümü çapa hazır hesab etmirdim. Heç zaman çap etmədiyim çox sayıda şeir dəftərlərim var, bunları heç zaman çap etməyəcəm. Düşünürəm və inanıram ki, şeirləri çap etdirmək oxucu qarşısında böyük məsuliyyətdir. Poeziya (və ümumilikdə ədəbiyyat) bizim şüruruza yavaş-yavaş təsir edə bilər, elə cəmiyyəti də çox uzun müddətə dəyişdirə bilər. Əvvəlki sualın cavabında söylədiyim kimi, poeziya mənim üçün biliyin bir formasıdır. Bu sahəni mən "Kəpənəklər və daşlar" adlı ikinci kitabımda bir az da dərinləşdirdim və beləliklə bu cığırı tutaraq getməyə davam etdim. Şairin həssaslığı böyüdücü şüsha var ki, dedim artıq, Həssaslığı sayəsində şair də "böyüdücü şüsha" xassəsi var ki, dedim artıq. Bu nəzər-nöqtəsində baxdıqda inanıram ki, elm adamı (fizik, riyaziyyatçı) və şair mədəniyyət və bilik sahəsində eyni işi görürlər və onları çox vacib tellər bağlayır.

- Riyaziyyata rəqəmlərin peoziyası deyirlər...rəqəmlər və sözlərin əlaqəsi necədir?

- Şairlərin və alımların hansı ortaç cəhətlərə malik olduğunu söyləməzdən qabaq icazə verin izah edim: hər şeydən önce onlar insanlığın daim düşünüb baş sindirdiği bir sıra əsas suallara cavab tapmamağa çalışırlar: təbiətin, dünyanın dərk edilməsi, biz hardan gəlmışik və hara gedəcəyik kimi suallar. Yaradıcılıq

beynəlxalq Poeziya festivalı təşkil etdik. Festival təşkil etmək çox ağır iş olsa da, bir çox insanın poeziyadan necə məmənun olduğunu görmək də böyük həzdir, çünki tədbirdə şairlər bir-birlərini görür, xüsusən gənclər beynəlxalq miqyasda tanınmış şairləri görməyi çox arzulayırlar.

2016-cı ildən üzü bəri mən I Quaderni del Bardo di Stefano Donno adlı nəşriyyatla çox səmərəli əməkdaşlıq əlaqələri saxlayıram. Hər il biz Festivala qatılmış şairlərin mətnlərindən ibarət antologiya, eyni zamanda şairlərin kitablarını da nəşr edirik. Bu il pandemiya səbəbindən festival onlayn qaydasında keçirilir, ümid edirəm ki, tezliklə canlı tədbirlər keçirə biləcəyik.

- Azərbaycan ədəbiyyatı, xüsusən şeiri ilə tanışlığınızvardımı? Varmı?
Bu haqda danışardınız, zəhmət olmasa.

- Sizin ölkənizi qədim poeziya ənənələrinə malik olan, bir çox təsirlərin qovuşub zənginləşdirdiyi bir ölkə kimi tanıyıram. Mən 2019-cu ildə yubileyi təntənə ilə qeyd edilən böyük İmadəddin Nəsimini tanıyıram. Onun kosmik nəfəslə mükəmməl şeirləri var, bu şeirlər italyan dilinə tərcümə edilib və mən Xəyyam, Rumi kimi digər böyük farsdilli şairlərinin əks-sədalarını da eşitmişəm. Bunu ümumşərq kontesktində deyirəm. Sizin sayənizdə mən bir çox azərbaycanlı qadın şairlərin, xüsusən də Nurəngiz Günüň şeirlərini oxudum, onlardan bəzisini çevirdim. Bu, Nurəngiz Günüň şeirlərindəki sevgi mətn boyu bütün məna çalarları ilə şaxələnir, o, enerji və sevinc bəxş edir, onun misralarına sirayət edib onları canlandırır: bu, başa düşmək və başa düşülmək istəyidir, bu öz ölkəsinə vurğunluqdur və öz mədəni irsini qorumaq instinktidir, bu, dünyada hər şeyin yaxşı olacağına ümidiir, müharibələrin, yoxsulluğun və ədalətsizliyin məğlub edildiyi məkanlardır. Əlbəttə, gələcəkdə mövzu və üslubi rəngarəngliyi ilə seçilən Azərbaycan ədəbiyyatı haqqında təsəvvürlərimi genişləndirməyə çalışacam.

Mündəricat

- Ədəbi söhbətlər**
- 5 Poeziyanın hakimiyyəti
İosif Brodski ilə Derek Uolkottun söhbəti
Tərcümə: S.Babullaoğlu
 - 12 "Miloş öz şübhələrini, içindəki tərəddüdləri söndürə bilmirdi..."
Səlim Babullaoğlunun Aqneşka Koşinska ilə söhbəti
 - 22 "Ölməzlik dözülməzdır"
Argentinalı yazıçı Silviya Zimmermann Del Castillo ilə söhbət
Söhbətləşdi: S.Babullaoğlu, C.Yusifli
 - 30 "Bütün eşq, ədəbiyyat, fəlsəfə, məzhəb, din məhz bu sualdan yaranıb..."
İranlı yazıçı Mustafa Məstur ilə söhbət
Söhbətləşdi: S.Babullaoğlu, F.Hüseyn
 - 38 "İtaliyada çox insan şeir yazar, ancaq şeir oxuyan azdır..."
Səlim Babullaoğlunun italiyalı şair Laura Qaravaqila ilə söhbəti
 - 42 "Yazıçılar cəmiyyət həyatındaki təlatümlərlə qidalanırlar"
Markes ilə Lyosanın "Latin Amerikasında roman" söhbəti
Tərcümə: S.Hüseynli
 - 54 "Divan şeirinə bələd olmağa başlayan hər kəs onu mütləq sevir"
Türkiyəli yazıçı İskəndər Pala ilə söhbət
Tərcümə: S.Hüseynli
 - 60 "Hekayə yazmaq hədiyyə gözləmək kimidir"
İsraili yazıçı Etqar Keret ilə söhbət
Tərcümə: S.Hüseynli
 - Borxes ilə söhbətlər
 - 63 *Fantastik ədəbiyyat və elmi fantastika*
 - 65 *"Qum kitabı"*
 - 69 *Təqlidçilər ölkəsi*
 - 73 *Liberalizm və nasionalizm*
 - 78 *Stoisizm*
 - 83 *Siyasət və mədəniyyət*
Tərcümə: Q.Rüstəmov

alimlərin, riyaziyyatçı, fizik və şairlərin bölüşdükleri başqa bir ortaq məsələdir. Yaradıcılıq intuisiya və fantaziyadır: alimlər vaxtaşırı olaraq göstərmək istədiklərini intuisiya ilə bulurlar; şair də eyni yolla nəyi göstərmək istədiyini əvvəlcə intuisiya aləmində görür, çünki poeziya elm və fəlsəfədən fərqli olaraq nəyisə maddi olaraq göstərmək iqtidarına malik deyildir, o yalnız aşkarlayır, kəşf edir.

Şeirlərdəki metrik və ritmik vurğular saylardır – şeirdəki sözlər də elə saylardakı intensivliyə malik olur; məsələn, bizim böyük şairimiz Ungarettinin "M'illumino d'immenso" ("Hüdudsuzluqdan gəlirəm") şeirinin bu misrası Albert Eynsteynin $E = mc^2$ məşhur formulundakı eyni gözəlliyyə, ləkoniklik və məna dərinliyinə malikdir. Poeziya kimi riyaziyyat da uzun, qısa ehtimal və nəzəriyyələri ifadə etmək üçün bir çox mükəmməl metaforalardan istifadə edir. Kontinium hipotezası, dünya xətti – bunlar nə demək istədiyimlə bağlı iki nümunədir.

- İtaliya qədim poetik ənənələri olan bir ölkədir, biz bunu hamımız bilirik. Çağdaş italyanlar üçün şeir nə qədər vacib və funksionaldır?

- Bəli, italyan poeziyası zəngin ənənələrə malikdir. Bunu bilmək üçün təkcə Dantenin adını xatırlamaq kifayətdir. Müasir dövrdə bizim çox yaxşı şairlərimiz var, ancaq təəssüf ki, bu gün İtaliyada poeziya populyar deyildir. Görünür insanlar incəsənətin rəssamlıq, teatr, rəqs və musiqi kimi digər növlərinə üstünlük verirlər. Məsələ nədir? Poeziyanın daha çox sükuta və diqqətə ehtiyacı var, o, sözlərin mənasının lap dərinliyinə enmək istəyir, ancaq bizim cəmiyyətdə hər şey sürətlə axıb gedir. Qəribədir: İtaliyada çox insan şeir yazır, ancaq şeir oxuyan nədənsə azdır...

- Yaradıcısı və rəhbəri olduğunuz Como Şeir Evindən, eləcə də keçirdiyiniz poeziya festivalından danışın, zəhmət olmasa... Bu mənada gələcəyə baxışınız necədir?..

- Mən La Casa della Poesia di Como Assosiasiyanının əsasını 2010-cu ildə insanlara müasir italyan şairlərini tanıtmaq məqsədi ilə qoydum. Digər məqsədlər də güdürdüm. Keçən illər ərzində Assosiasiyanın mən də daxil olmaqla bütün üzvləri bir sıra tədbirlər, şeir qiraəti günləri, poeziya və musiqi, poeziya və təsviri incəsənətlə bağlı tədbirlər keçirmişik. 2011-ci ildə mən Avropa Beynəlxalq Poeziya Festivalının ilk tədbirini təşkil etmək qərarına gəldim. O vaxtdan etibarən Festival daxilən genişlənərək böyük bir mədəni hadisəyə çevrildi, belə ki, hər il bu tədbirə dönyanın hər yerindən bir çox şairlər qatılır. On ildə biz 150 şairi qəbul etmişik. Bizim layihəyə bir çox tələbələr də cəlb edilib: onlar şairlərin şeirlərini tərcümə edir, musiqi bəstələyir, şəkillər çəkir, videolar düzəldir, şeirlərdən ilhamlanıb rəqslər düşünürlər. Festivalın üç günü ərzində Universitetin Como gölünün üstündəki gözəl yay evində, bir sıra məktəblərdə qiraətlər təşkil edirik. Biz Como şəhərinə və gölün ətraf kəndlərinə gəzintilər təşkil edirik.

2018 və 2019-cu illərdə biz xüsusən cavanların çox bəyəndiyi (və təkcə onların yox) insanlara poeziyanı hiss etdirmək məqsədi ilə qaliblərin qatıldığı iki